

17088.

23

1662

5

MODERATORE SUMMO FORTUNANTE,

*De*

ÆQUALITATE DELICTO-  
RUM ET POENARUM EX PRO-  
PORTIONE ARITHMETICA IRRO-

GANDARUM,

*ediseret publicè*

PRÆSIDE

M. SIMONE FRIDERICO  
FRENZELIO,

Facult. Philos. Adjuncto.

JACOBUS MOLLERUS, FRANCOFOR-  
DIANUS MARCHICUS.

*Ad Diem 28. Junii*

*In Auditorio Majori.*

---

Prælo JOHANNIS HAKEN, Anno M DC LXII,

1000

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and paper texture. Some words are partially visible, such as "GOTT" and "AMEN".





CUM PROSPERO NUMINE.

SECTIO I.

DE JUSTITIÆ COMMUTA-  
TIVÆ MEDIOCRITATE.

§. I.



ihil affine adeo, virtutique propius mediocritate. Institue in animo virtutem, & ipsam capies mediocritatem. Hanc qui tollit, virtutem simul evertit, & suâ privat formâ, cum illa verè nata sit ad universam informandam virtutum coronam. Neque eas ingreditur tantum mediocritas, quæ inter duo interjacent extrema, sed illas æquè, quibus unum adversari videtur. Justitia, virtutum facile princeps, injustitiam habet oppositam, nec minus mediocritatem facit suam, cum in unico opposito duo deficientia sentiat, quibus medio occurrendum est.

II. Non datur in præsentia copia edifferendi de universali illâ justitiâ, quâ cum singularum virtutum dimicant extrema, de particulari solum nonnihil verborum facere institui semel, quæ mediocritatis adeo induit naturam, ut injustus habeatur merito, qui alteri nimium tribuit, alteri demit. In quam rem graviter satis Philosophus *l. 5. Nic. c. 3. & l. 1. Mag. Mor. c. 3 4.* qui injustè agit, eò ipso, quod injustè agit, plus habet, quam oportet. Et qui injuriâ afficitur, eò ipso, quo injuriam patitur, minus; quod autem in horum medio est, id justum est atque medium æquale est. Ergò æquale pluris & paucioris fuerit justum, justusque, qui per æquale volet.

A

III. San-

III. Sanctâ itaqve cum cæteris justitia incedit viâ, mediocritatis ubiqve observantissima; sed num rei, an personæ, disquiritur, & altioris verè indaginis est problema. In apriico aliàs est ex communi Ethicorum consensu, virtutem in genere spectatam non tam medium rei, seu absolutè mediocre recipere, quàm rationis, & respectu nostri ita dictum, eò quòd ratio maximè hoc determinet, ex proportione Geometricâ uni extremorum vicinior sit, alteri remotior, adeoque omninò se applicet circumstantiis, in quibus omnis virtuosæ actionis vis versatur: illud ex adverso simpliciter inter excessum & defectum interjaceat, non habito adeò personarum respectu, quin potius juxta proportionem Arithmeticam ab utroque extremo distet æqualiter, & simplicem rerum attendat æqualitatem. Enimverò Virtus non æqualia usq; tribuit æqualibus, sed occurrentium admissio circumstantiarum regimine, in medium nititur.

IV. Eam v. largiri justitiæ indolem, adeò necesse habemus, ac eam statuere virtutem. Communis quippe forma mediocritas illa est, nulla ab hâc segreganda virtutum, nulla excludenda. Et tamdiu res omnis in vado, quamdiu in distributivâ consistimus justitiâ; Ad commutativam verò cum deventum tandem, in ancipiti positum esse videtur, num ad communem illam virtutum formam admittenda ea sit? Potissimum Philosopho, *l. 5. Eth. Nic. c. 4. Piccolom. Gr. 4. c. 6.* Keckerm. *l. 2. syst. Eth. c. 5.* Hornæo, aliisque Ethicis Clarissimis in univsum asserentibus, commutativam hanc non personæ, sed rei observare medium. Nosque ipsimet immutati videremur, & alieni à nobis, concessuri in contrarium. Ergonè suam ponet hâc ratione dignitatem commutativa, cæteris adeò dissimilis?

V. Scilicet id in choro virtutum magnus Stagiræ Alumnus justitiam esse prædicat, quod inter pulcherrimos illos, qui subterlabuntur cælo ignes, candidissima hesperi atque luciferi sidera sunt. Lucet proin nostra luce nativâ & communi, lucet & propriâ ac speciali. Omnes virtutes medio gaudent

dent rationis, & iustitia æquè cum suis speciebus; recipit nihilominus commutativa in suum ambitum medium rei. Diversitatis ratio, quæ à cæteris discedit ipsa, in propatulo est. Omnis quippe in universum virtus medium obtinet, inter duas actiones contrarias, quarum altera mediocritatem transgreditur deficiendo, altera excedendo; at iustitia inter illa versatur extrema, quorum utrumque in unâ consistit actione; Et ea sunt plus & minus. Sic defraudans alterum unâ actione modum simul excedit, & deficit, plus sumendo, quam par est, minusque relinquendo alteri. Ac tale quid in cæteris virtutibus non deprehendes facile: Exemplum nobis loco omnium esto in fortitudine: qui omnia temerè audet, excessum, qui nihil, defectum committit, utrumque tamen in unâ actione constare nequit. Quæ de re duo etiam hic emergunt vitia, ex duâbus diversissimis actionibus; in iustitiâ verò, unum modò, injustitiam puta utrumque includentem extremum, deprehendere licet.

VI. Introducendum proin hic medium aliquod, non commune tantum, sed proprium insimul, naturæ iustitiæ conveniens quæ maximè, ei que proportionatum. Suâ gaudet iustitia actione diversâ, suis objectis inter se distinctis, suâ denique forma. Totum hoc momentum diversa conficit ratio debiti, distributionem segregans à commutatione; proportio verò, quæ utrobi que observatur, distributione & commutatione naturâ posterior est. Audi fusius hæc deducentem Sot. l. 3. q. 5. art. 1. *Iustitiæ munus est, debitum unicuique reddere; Est autem diversa ratio debiti in distributiva ab illâ, quæ est in commutativâ. Et virtutes ipsæ specie differunt. Minor patet. Dupliciter aliqua res dicitur hominis, uno modo simpliciter, quia propria ejus possessio; altera verò secundum quid, ut ajunt; quia se non est sua propria, nisi quatenus est totius, cujus homo est pars: Etenim, quæ sunt totius, quodammodò sunt partium, & ex his nascitur diversa ratio debiti: alia quippe ratio est, quia res propriè erat creditoris, alia verò, quia erat totius Reipub. Et iterum in resp. ad 2. perscrutamur differentiam illam, tum ex ordine diverso, tum ex diversâ ratione debiti, quia*

A a

COMMUNIS

*commutativa reddit id, quod est simpliciter, debitum, distributiva  
verò id, quod est quodammodo debitum.*

VII. Manet itaque propria mediocritas rationis justitiæ distributivæ, cum quodcunque justum & æquum est, conferat civibus in Repub. Justitiæ v. commutativæ mediocritas rei, cum quantum cuique debetur, ne ullus inter commutantes plus boni aut minus mali habeat, conferat privatis. Utraque tamen harum virtutum formam quasi informatur communi, mediocritate sc. rationis, diverso licet modo. Neque enim adeò commutativa dignitatem attendit personarum, ut distributiva, que simpliciter & absolutè tali nititur medio. Quin potius illa longè majorem rerum habeat curam, ac personarum. Causa enim, propter quam civibus de bono communi præmia tribuuntur est dignitas, quam in civitate quilibet obtinet: Sic quod uni plus, alteri minus in Distributione conveniat, causa est, quod unus dignitate superet alterum. Aliter autem in pœnis irrogandis res sese habet. Non enim propterea aliquis punitur, quod in dignitate vel extra eam est constitutus, sed quod peccavit. Neque cum aliquis punitur graviter, causa est, quod magna vel exigua sit ejus dignitas, sed quod grave commiserit delictum.

VIII. Hinc per accidens esse dicimus, quod in irrogandis pœnis personarum conditio & dignitas spectetur, quia ea non secundum se, sed tantum secundum aliud ibi spectatur, quatenus sc. delicti pœnæ æstimatio inde depêdet. Conf. Musæo in Disp. de just. part. Nobiscum facit Thomas inquitens: 2.2. quest. 61. conditio personæ in distributivâ justitiâ attenditur secundum se; In commutativâ autem, secundum quod per hoc diversificatur res. Et Nic. Dorn. 5. Eth. c. 3. Conditio personæ in justitiâ distributivâ attenditur secundum se, in commutativâ autem non secundum se, sed secundum hoc, quod per hujusmodi diversificatur res. Quia in Actionibus & Passionibus conditio personæ facit ad quantitatem rei. Cõcurrit ergò conditio personæ, nõ per se & immediatè ad ipsam æqualitatem, sed tm. per se ad rerum, quæ inter se debent exæquari, mensuram, & sic ad ipsam æqualitatem.

per



per accidens & saltem remotè. Quocirca in definiendis æ-  
què poenis studiosa potissimum est commutativa, cum lucro  
damnum ut æquet, cum peccato poenam, & accurata satis ubi-  
que ut intercedat æqualitas.

## SECTIO II. DE ÆQUALITATE ACTIO- NUM INJUSTARUM.

§. I. Æqualitas dixi, quàm tamen exempla legibus  
consentanea infringere videntur, cum mitius longè puniantur  
nobiles ac ignobiles, benè meriti ac scelerati, liberi ac servi.  
Hic nervus, hinc summa totius rei, & fundamentum adeò, quod  
nisi jeceris ritè, quæ superstruxeris, non minabuntur ruina,  
modò, sed tandem & penitus corruent. Salva res est, si æquali-  
tas peccati & poenæ examinetur probè ac evolvatur. Illud  
verò potissimum æquale censetur peccatum, ubi, quæ moralem  
constituunt actionem, æqualiter concurrunt omnia, qualia  
quidem ab Aristot. 3. Eth. c. 1. enumerantur.

II. Non animo sedet in præsentì, singula hæc revocare  
capita & excutere dignè: dicendorum obrueret ubertate, &  
amplitudo horum nostrum longè transgredere institutum.  
Neque tamen falleret adeò, sive personas delinquentes, sive de-  
lictum ipsum, sive concomitantes ejus circumstantias si respi-  
cerem, recta quæ reputarem viâ. Inæquales fanè hinc sese of-  
ferunt personæ, quarum quædam potestate gaudent eminenti,  
& inde quicquid libet, sibi licere persuasum habent: de quibus  
tamen aliis in minori gradu constitutis exempla haut temerè  
sumenda sunt, cum impunitas non utrobique æqua fiet. Quin  
potius illud Terentiani quæ optimè hinc quadrat, quod *Act. 5. sc. 3.*  
*Adelph.* habetur: *Duo cū idē faciunt, saepe possis dicere, hoc licet im-  
punè facere huic, illi nō licet: Nō quod dissimilis res sit, sed quod quī  
facit. Illi potius ad hunc censū in universū omnes referēdi sunt,*

qui subjacent legibus divinis æquè ac humanis, rectoqve rationis judicio pollent. Neque enim de pueris, furiosis, mutis atqve surdis cæterisqve ratione destitutis idem ferendum est judicium, sed inæqualitas delicti, inæqualitatem poenæ parit, de facili.

III. Nec musitanda hinc momenta reliqua, locum tempusqve concernentia, & delictum adeò pro re natâ vel extenuantia, vel elevantia; quæ Poëta tali reddidit carmine;

*Aggravat ordo, locus peccata, scientia, tempus  
Ætas, conditio, numerus, mora, copia, causa,  
Est modus in culpa, status altus, læta pusilla.*

Longè enim atrocius est flagitium, majoriqve proin poenâ dignum committere sacrilegium, quàm perpetrare furtum. Et qui nefando quodam scelere sacra commaculat festa, næ ille gravius peccat, ac aliis profanis diebus. Cæteras circumstantias eò faciliori præterimus animo, quò prolixior sibi vendicant evolutionem.

IV. Quamvis itaq; plurimum largiamur momentis recensitis, omnium tamen maximum in actione & fine, qui arguit *de gale* *in* situm esse, judicamus, ubi quis res in suâ potestate positas, ex deliberato consilio appetit & perficit. Quod bonum sæpe est ex objecto, idem malum est ex fine, & quod bonum, ex utroqve, malum nonnunquam est propter solam circumstantiam, ait *Cl. Hornejus l. 2. c. 7. de bonit. & malit. mor. p. 256.* Animus itaq; & propositum distingvit maleficia, & non rei adeò effectus, sed efficientis affectus in crimine est attendendus, nec quæ fiunt, sed quo animo fiant, æquitas pensat, edifferente *Heloisâ ad Abellardum.* Quicquid enim consultò & de industriâ factum est, majorem movet indignationem, censente *Cicerone.* Unde ipse *Aristot. 7. Ethic. c. 6.* iram præfert cupiditati, quia hæc magis insidiatur ac eò ipso evadit injustior: Et incontinentem mitiùs delinquere censet, quàm intemperantem, eò quod non sit insidiator, nec mente agat deliberatâ, c. 9.

V. Quâ

V. Quâ de re nonnunquam magna scelera levius, quàm  
minora compescuntur, si illa lapsu, non crudelitate commissa  
sunt: His inest latens & operta & inveterata calliditas. Idem  
delictum in duobus non eodem afficit modo, si alter per negli-  
gentiam commisit, alter curavit, ut nocens esset. Sen. *i. de irac.*  
*ult.* Et Romani in omni supplicio severius famosos, quàm inte-  
græ famæ homines puniverunt. Rationem assignat Callistra-  
tus hanc; quia aliquoties apprehensi, tractati clementius in  
eâdem temeritate propositi perseverârunt. Tanto quippe  
peccata censentur graviora, quânto diutius infelicem animam  
detinuerunt illigatam. Philippus VI. Gallorum Rex simili  
modo auget pœnam blasphemii. Et Carolus V. furti, prout  
duplicantur sæpiusque iterantur peccata. Nam etiam fur-  
ta unius ovis propter frequentiam actuum abigeatus pœnâ  
persequuntur leges. Ut taceam de Carolo M., qui veniam  
Saxonibus indulgens sæpius, ipsorû rebellandi finem minimè  
facientium 4500. uno supplicio super ponte Allaris decollari  
jussit. *Gell. in Carl. M.* Nec non Otto Magnus, Romanos impuni-  
tate abutentes, ac in Imperatorios Pontifices favere non desi-  
stentes, ad suspendium damnavit. *Sigon. 7. Hist. Ital.* Adeò insa-  
nabilibus ingeniis extrema remedia adhibenda sunt, ut cum  
Tullo ad Metiam eloquat. *Liv. l. i.*

VI. Mitius itaque omnino plectuntur delicta prima,  
quàm sæpius iterata, & nimium frequentata, juxta illud no-  
tum adagium: *συγγώμη τὸ πρῶτον ἀμαρτάνοντι.* Et ille a-  
pud Terentium deprecatur in Eunucho. *Unam hanc noxam  
mitte; si iterum admiserit, occidito.* Remissionem quippe veniæ  
crimina nisi semel commissa habeant, inqviunt *Impp.* At hoc e-  
vertere videtur proportionem Arithmeticam, cum hâc ratione  
maximè respectus habeatur personarum; Verum ex antece-  
dentibus jamdum liquet oppidò, non omnes circumstantias è  
personæ respectu promanantes à commutativâ segregandas,  
quin potius, cum virtutis habeat naturam, eodem sibi illas ven-  
dicat jure, quo virtutes alia. Insuper inæqualitas ista pœna-  
rum non suboritur ex intuitu personæ peccantis, sed respectu  
diver-

diversæ actionis. Alia quippe actio est ex lapsu procedens & errore, & alia ex confirmato habitu, ac ad maleficia obdurato. Ex diverso itaque agendi principio diversæ surgunt actiones, & ex his diversa pœnarum arbitria.

VII. Nec minori cura tractanda hîc ignorantia est, quæ extingvit *αἰσῆσις*, & immunem reddet animum à vitioso proposito peccandi, sine quo aliàs peccatum non subsistit. Ignoti enim nulla cupido, & nemo dixisse, multò minus voluisse putandus est, quod non mente agitaverit, Celsus; Illa verò, quæ ignorantur, fundata potissimum sunt, vel in jure Divino vel Naturali vel Humano atq̃ve Civili. Illorum priorum ignorantia excusari non potest in adultis rationis usu valentibus. Quare nec mulieres, Bacchanalibus sacris initiatæ per ignorantiam sese à rigore supplicii eripere poterant, quia facile scire debuissent, incestibus DEUM nullum delectari. Valer. l. 6. c. 3. Neque Moabitæ, Cananæ, Amorrhæi bonâ fide arma ceperunt, contra Judæos, quos scire debuissent ex multitudine miraculorum & Balaami responso, à Domino terrarum duci in destinatas possessiones, prout meretrix Hierichuntuna, *Jos. 2. fatetur.*

VIII. Præcepta v. illa naturæ adeò evidentia sunt, ut nec ignorari, aut ex animo deleri possint, nisi ipsi naturæ vim feceris manifestam. In nonnullis quidem Rebus publ. & gentibus aliqua fuerunt licita, quæ disertè cum præceptis pugnarunt; uti apud Lacedæmonios furta & adulteria, apud Locrenses Ozolos, Ætolos, & Acarnanes prædationes. *Plutarch. in Lycurg. Xenoph. de Repub. Laced. Thucyd. l. 1.* Sed ideò tamen ignorantia talium rerum invita non est, aut excusationem meretur. Ita n. ignorare non potuerunt, foeda illa & turpia esse, ut non aliqua notitia remanserit, vel si reliqua nulla erat, suâ culpâ & amore peccandi ipsi eam extinxerunt, quod fieri posse, testatur Aristoteles *6. Ethic. c. 5.*

IX. Juris verò humani non est eadem planè cum superioribus ratio. Quibus enim consuetudines loci & leges proprius incognitæ sunt, excusantur meritò. Quare Livius l. 31. in-

vehi-

vehitur in Athenienses, eò quod, præter bonum & æquum, Acarnanes duos juvenes, per errorem templum Cereris per-  
initiorum dies non initiatos, imprudentiâ religionis ingres-  
sos, tanquam infando sceleri obnoxios trucidaverint. Ea  
Svetonius in Calig. c. 41. Caji Tyrannidi merito ascribit,  
quod vectigalia multa indixerit, nec proposuerit, ut peri-  
gnorantiam scripturæ multa commissa fierent: cumque legem  
tandem extorsissent importunæ preces populi, minutissimis  
literis & angustissimo loco proposuerit, ut ne cui describere  
liceret. Quid, quod indultum esse in certis casibus, jus igno-  
rare militibus, foeminis, rusticis, & in universum, qui annis 25-  
minores sunt, perhibeatur.

10. Speciale verò id est, nec ad totam amplitudinem ju-  
ris humani trahendum; potius leges, quæ constringunt homi-  
num vitas, intelligi ab omnibus debent, & ignorantia crassa  
& supina, ipso Aristotele judice, 3. *Ethic. c. 1.* tantum abest, ut  
excuset, ut de ignorantis dolo manifestam præbeat conjectu-  
ram. Hinc potius accusat in exteriori foro, nec in foro con-  
scientiæ excusat adeò, si diligentiam debitam quis non adhi-  
buerit, maximè quatenus leges illæ ad cujusque statum propriè  
pertinent. *Vasquetz. Disp. 124. c. 2.* Adeò qui quæ scire potuit, &  
nescit, in latâ culpâ est. Quæ tamen intelligas velim de lege  
promulgatâ, communiter recepta, nec non de jure communi  
præcipuè, sive cujus explicatio obvia est, non obstruso atque  
intricato. Conf. in hanc rem sæpius laudatus Horn. l. 3. c. 4. de  
*princ. act. hum. p. 344 345. & 346.* Et hæc enumerata complecti-  
tur omnia ignorantia juris seu universalis, quæ neminem ex-  
cusat, quia *de ignorantia* non obfuscet, probabilem tamen miti-  
gationis prætextum inducit, quatenus ex eâ nascitur ignorantia  
facti, non quòd facti species ignoretur, sed quòd ejus qualitas,  
in quâ injuria consistit. Qui enim justè se agere putat cum sit  
liber à dolo, qui pullulat ex proposito injuriam inferendi, fa-  
ctum suum quodammodò ignorat quoad hanc qualitatem,  
quod injuriam se facturum minimè credit. Cæterum igno-  
rantia

B

rantia

stantia facti seu particularis excusat eò facilius, quò magis ignoramus circumstantias, in quibus totius actionis vis præcipue consistit. Sic Oedipus matri se commiscens, quam non putarat, excusatur à poenâ incestus, non tamen à poenâ adulterii, quod se commissurum non ignorabat. Qui gladium strinxit in Cajum & ex ignorantia personæ incidit in Sejum, ab homicidio impunis dimitti nequit, quia ignorantia personæ non inducit argumentum aliquod excusationis, cum homicida habuerit animum occidendi hominem, cujus cædem leges puniunt.

11. Quâ re de jure poena cuidam minuitur, qui *ωγαπέσει* destitutus fuit. Neque factum per omne est idem, si improbus peccet, & quem vitæ integritas sceleris pura spectatum hætenus reddidit, quiqve per omnes virtutes vitam traduxit, & postea in scelus aliquod imprudens se conjecit: Quemadmodum excusationem exorditur Apulejus 3. *Metam.* quod ne tantillo quidem crimine unquam postulatus, sed probè spectato apud suos insuper innocentiam commodis cunctis ante tulerit. Id quod Oratores quoqve in proponendis locis deprecationis notarunt, ad quam plurimum valere dicit Quintilianus hæc tria 7. *Inst.* in vitâ præcedenti si innocens, si benè meritus, si spes in futurum innocenter victuri & Reipub. usui futuri. Et Cic. 1. *ad Her.* deprecari non possumus, nisi quando pro eo dicimus, cujus multa recta esse constat.

12. Ratio verò potissima hujus mitigationis posita est in præsumptione animi dolo vacui. Qui enim semel malus, semper præsumitur talis; & spectantur, juxta Quintil. 5. *Inst. c. 10.* ante dicta factaqve & ex præteritis æstimantur præsentia; ubi enim quis semel pejeravit, ei credi postea, etiamsi per plures Deos juret, non oportere, ait Cic. *pro Rabir.* Et Tiribazus ad Darium: qui semel fraudem legi fecit, illi impune fides non habetur, quod pacta rata sit servaturus. Plutarchus in Artox. Uti verò de malis mala præsumere licet, ita de bonis bona. Ubi ergo constat de *ωγαπέσει*, nulla est prærogativa alicujus delin-

linquentis in dignitate positi; At si non adeò liquido constae-  
ret de eà, factum ex imbecillitate aliquâ humanâ perpetratum  
esse qui judicabit, non alienus adeò à justitiæ tramite foret.  
Quicquid n. rarò quis fecit, id magis ex imbecillitate aliquâ  
humanâ, quam ex proæresi factum esse censetur; cum contrâ de  
proæresi conjectura certissima sit, si quid quis sæpe & iteratò  
commiserit.

### SECTIO III.

## DE ÆQUALITATE POE- NARUM.

#### §. I.

**H**is itaque ritè positis, descendendum nobis est in æqualita-  
tem pœnarum, & justitiæ correctricem æqvitatem. Tum  
demum verò commutationes habentur justæ, vel ad justitiã  
& æqvitalatem, à quâ abeunt, reductæ, cum neuter aut nullus  
inter commutantes plus boni aut minus mali habet, quam ha-  
bere meritò debebat. Inde in voluntariis commutationibus  
justè tum agitur, quando ita quis cum altero commutat, ut neu-  
ter eorum lucrum aut damnum habeat; in invitis v. cum lucrum  
aut damnum, quod aderat, tollitur.

2. Unde igitur justa pœnarum æqvitas petenda erit?  
Duplici hujus loci æqvitas accipi potest: primò pro identita-  
te rerum secundum speciem, qualis juxta Pythagoreos est in-  
ter delictum & pœnam, cum idem specie quis patitur, quod e-  
git v. g. qui alium percussit, repercutitur, qui oculum alte-  
ri eruit, oculo privatur, ut colligitur ex Aristotele L. V. Nic. c.  
V. Dein pro identitate proportionis, qualis juxta Aristotelè est  
inter delictum & pœnam, cum in proportione tantum quis lu-  
it, quantum deliquit, quamvis pœna & delictum non ejusdem

B 2

sint

sint speciei v.g. qui alterum percussit, æquale pati cæsetur, si multã  
pendat, quanta quidẽ in proportione ad delicti exæquationẽ sa-  
tis est. Non igitur ex specie & modo poenarũ, sed ex damno quod  
inde incutitur, non ex quantitate usq; illarũ, sed qualitate magẽ  
æstimãda erit æqualitas, quoniã tantũ damni ex justitiã infligẽdũ  
reo, quantum perpeffus est læsus, ut docet Arist. 5. Eth. 4. quisquis ni.  
afficitur poenã, malo se affectum esse, non dubitat, ait Boet. l. 4.  
conf. prof. 2. si quis v. malo non afficiatur, ne quidem poenã  
affectus putandus est, quemadmodũ illi, qui integris patrimoniis  
exulabant, s. liberẽ per delitiosissimas quasq; provincias vaga-  
bantur apud Romanos. Sveton. in Cæs. c. 42.

3. Liceat nobis in præfenti in majorem rei declarationem  
per nonnulla ire exempla; Primaria faciliẽ crimina habentur,  
furtum, falsum testimonium, proditio, adulterium, crimen  
Majestatis, & quæ plura sunt ejusdem commatis. Sic si statutum  
quoddam ponatur, ut qui de templo aliquid rulerit, deportan-  
dus sit in insulam; homo si sit vagus, peregrinus, qui res suas  
domi decoxerit, aut improbã torqveatur uxore, is non adeo  
abhorrebit ab exilio, quin potius ultrò illud capefferet, ad exẽplũ  
Gallii, quem ex Lesbo insulã revocatum, Romani damnarunt  
in ædes privatas, juxta uxorem, quam fugiebat. Itaqve  
gravior potius poena his decernenda erit. Eodem modo si  
lex sancita sit, pejeranti manum dextram amputandam; com-  
mittat aliquis in legem, qui non habeat nisi manum sinistram,  
iniquum foret illi sinistram amputare manum, quia perindẽ  
hoc esset, ac si utraqve manus abscinderetur. Et oculo  
privare longẽ sine dubio gravius malum est unoculo, quam ei  
qui ambos habet oculos, quod ille isto pacto planẽ excæcetur,  
hic ex parte tantum. Certe æquali poenã utrumqve non af-  
feceris, si utriqve oculum erueris, etsi una & eadem poena esse  
videatur. Hinc Locrenses lege utrumq; oculum jure talionis  
eripiendum illi censuerunt, qui monoculo unum oculum  
exculpisset. Damnum enim spectare debuit lex, non speciem.

sup-



3.  
b.  
supplicii, sicut Alberic. Maynerus, aliiqve senes mitius  
torquendos & pœnis corporis, nisi capitalibus, leniori-  
bus affligendos putant propter imbecillitatem corporis.  
Quod ad mulieres recens foetas & pueros corpore imbeci-  
lles ac aegrotos etiam transferri possit, quia æquales  
pœnæ diversis corporibus æquale damnum non infe-  
runt, & fustigatio, quam illaso tergo ad fustes obdura-  
tus latro sustineret, puerum decrepitemve senem ad  
mortem diduceret.

4. Personarum itaqve diversam videtur posse vel  
velle accipere medicinam. Ob unum idemqve cri-  
men Episcopus tribus mensibus, Presbiter duobus à  
comunione suspenditur, Diaconus v. in universum  
removetur, eò quod æque gravis sit suspensio in Episco-  
po & Presbytero, quam remotio in Diacono propter  
scandalum, & quia ignominia magis percelluntur. Sic  
fustigari melior pœna est servo aut perduto alicui nebu-  
lioni, quam capite plecti, ingenio verò & nobili etiam  
major. Servus enim flagris assuetus, cui fustes sunt pro  
cibo, pluribus verberibus in simili facinore excipitur, a-  
loco fustium gravius tractatur; contra v. actio famosa  
non datur in eum, qui dignitate excellit, nisi atrocitas  
reatûs a. criminis confessio s. convictio dignitatem ex-  
tingvit: Viri n. illustres plus in dedecore situm putant,  
quam dolore, pronuntiante Cicerone.

5. Unde fit, ut nobilis, cum pœnâ afficitur, non-  
nunquam mitiori in speciem, æqve tamen graviter ple-  
ctatur reipsâ, atque alius quispiam, cui major, ut vide-  
tur, pœna decreta est, cum etiam una circumstantia  
efficere possit, ut una aliàs & eadem pœna duplo major  
sit, quando uni infligitur, atq; est, cum infligitur alteri.

Ratio

Ratio quæ moveat, momentumque hoc conficiat, illa datur de facili, quia, quò plura sunt in aliquo bona, quorū privatio cum poenâ conjungitur, eò majus fit malum. Eò referri potest, quod Aristot. I. M. c. 34. rectè infert, iis nimirum, qui in Repub. minus quidem pecuniæ consequuntur, ita tamen, ut in illius vicem accipiant aut honorem, aut laudem, aut gloriam aut amicitiam, aut aliud genus, non fieri injuriam, eò quòd in vicem ejus, quod amittunt, aliud quid receperint; cujus intuitu æquale habeant. Eadem quoque præsens poenarum ratio est. Qui enim poenam sustinet, quæ in se spectata levior est poenâ alterius, ut tamen loco ejus, quod deest, alio malo afficiatur, æquale sustinere censetur, & neutra poena alterâ vel etiam delicto gravior aut levior, sed æqualis utraqve.

6. Sint duæ personæ sacrilegium committentes, in libertate æquales, sed in dignitate vel nobilitate inæquales: Damnetur ignobilis in metallum, nobilis deportetur in Insulam; Hic poenâ minori afficitur, quia non est cum vinculis & amissione libertatis conjuncta, & amissionem tantum civitatis importat. Ille graviolem sustinet poenam, quia non tantum civitatem, sed & libertatem amittit. Damnatio itaque in metallum ignobili est justa poena & delicto æqualis, nobili erit injusta & inæqualis: Hic enim & civitatem, & libertatem & nobilitatem amitteret, ille contra civitatem tantum & libertatem: E. quod in deportatione in insulam deest, quo minus alteri, poena scilicet metalli æqualis sit, id supplet cæterorū bonorum ut nobilitatis, divitiarum aliorumque amissio.

7. Neque adeò nostræ sententiæ obstat, in decretis judiciariis voculas illas *mitius, gravius, severius*, adhiberi, quæ nil nisi personarum conditionem inferre, & Arithmeticæ proportioni repugnare videtur. Si n. leges extra  
casum

casum specialis alicujus indulgentiæ, quæ ad justitiam non pertinet, de eodem & æquò gravi delicto voculas illas adhibeant, id non est accipiendum de comparatione pœnæ ad delictum, ac si pœna omnibus, quæ ei conjuncta sunt, consideratis, delicto levior vel gravior esse debeat, sic enim pœna foret injusta; sed de comparatione unius speciei ad alteram speciem pœnæ. Sic mitior quidem videtur species pœnæ, deportatio in insulam, quam damnatio in metallum, æquè tamen gravis est pœna nobili illa deportatio, quam ignobili pœna metalli. Conf. nunquam non satis laudatus Horn. d. l. & Arnifæus. in disputatione de proport. arithm. in pœnis irrogandis, ubi accuratè satis totam rem persequitur.

8. Ut silentio in præsentem præteream, pro re nata & necessitate mox augeri, mox minui factorum æqualium pœnas. Id quod maxime exemplo furti diduci potest. Illud apud Lacedæmonias & Ægyptios nisi incite peractum, non plectebatur. *Plut. in Lyc. Isocr. in Panath. Xenoph. de Rep. Spart. Diod. Sic. l. 2.* Imò Rex Ægyptius, si vera fabula est, subtili furi filiam elocavit, *Herod. l. 2* Et Germanis quoque commendata fuere latrocinia, quæ vel Aristot. inter modos acquirendi, reponit. *1. Pol. c. 5.* Romani manifestum furtum simplex duplo, *Cat. l. 1. de R. R. c. 1.* conceptum & oblatum triplo, manifestum quadruplo multarunt *Gel. l. 11. c. 18.* Et novo jure pro furto nec moriebatur quisquam, nec aliquod membrum abscindebatur, sed aliter castigabatur. Sed nunc capitaliter puniuntur furta, non quod delictum usque sit, sed quod aliter in tantâ malitiâ sua quisque tuta habere non possit. Augetur quippe merita à delicto pœna frequente, adeò, ut in hanc rem optimè quadret illud distichium commune: Crescentibus delictis, crescunt pœnæ.

9. Quæ

9. Quā de causā Pescennius Niger 10. commanipulones ad mortem destinārat, ob raptum unius galli, quod militū aliās ferocia cōpesci non poterat. Alian. Spart. in Poscen. Nec nō Slavoni & Carinhi furibus erāt inexorabiles, imō suspicionem de aliquo quoque puniebant, Ortel. in descript. Slav. & Car. & Boterus testatur, Magnum Chamum indiscretim omnes fures dissecare, quamvis Sigismund. Baro in Tart. Tartaros, Casanos & Præcopitas simplici restitutione contentos memoret. Eādē motus ratione Randolphus, Prorex Scotia, in furta operum rusticorum severissimē advertit, quia si absq; eā pœnā fuisset, nunquā alia tuta esse potuissent, Buchan. l. 9. Quæ exempla universa probant luculenter, non posse semper peccatis certa supplicia præfiniri, sed pro ratione loci, temporis, aliarumq; circumstantiarum ex æquitate nunc intendenda ea, nunc remittenda.

10. Quod si jam damnum & lucrum spectandum, ex inopiā & æstimatione perpessi, docēte Arist. 5. Ethic. c. 5. 9. Ethic. c. 1. constat, perpetuā æqualitate pœnarum & multarum nihil esse iniquius, quia non procedunt secundum proportionem arithmeticam, quæ equalia damna pro æqualibus factis præscribit. Itaq; Caroli IX. Gallorum Regis, leges sumtuarias propter pœnarum in omnes civium ordines æqualitatem meritō rejicit, CL. Arnisaus d. l. & Philippi Belli de eādē re, aut Platonis 6. de ll. in calibes, tanquam proportioni arithmeticæ conformes, probat, nosq; merito & ex æquo prudenti ejus subscribimus calculo. Adeoq; in justā adæquatione delicti & pœnæ verē consistit JUSTITIA COMMUTATIVA.

23.  
**H** Aetenus ex sophico, ceu civis hymettia, campo;  
Sedule Respondens colligis ambrosiam;  
illine prominentem quæ fercula lauta videmus,  
explicuit pleno \* dis POLITIA sinu:  
Maest tuâ: sic de POENIS nunc verba serenti  
præmia pro meritis dia Sophia dabit.

\* Dis pro dives: Terentius;  
dis esses, & rem tuam ca-  
rasses probe.

JOACHIMUS Nerger/  
D. C. P. P.

Ad

*Præstantissimum Juvenem,*

**JACOBUM MOLLERUM,**

Francofurtensem Marchicum,

Meritissimi Senis ac Amici Filium:

**C** Onscende fausto sidere pulpita  
MOLLERE, germen candidi & optimi  
Parentis, in quo delicata  
Vena habitat meliorqve Musa.

Sed gloriosè munere fungitor,  
Surgente dextri nominis impetu;  
Si præes illi competenter,  
Qvisqve tuam celebrabit artem.

Atqve inter omnes condecorabere,  
Vehendus almis plausibus, aëra  
Vinces supremum: perqve sedes  
Sidereas volitabis olim.

*affectu gratulabundo*

GEORGIUS CASP. KIRCHMAIER,  
Eloqv. P. P.

Ad Politissimum DN. MOLLERUM suum, paternæ probitatis  
virtutisqve æmulum felicissimum;

**S**ic, MOLLERE, legis Clari vestigia Patris,  
Ingenii dotes sedulitate probans.

Perge viâ cœptâ Themidos decurrere scalas  
atq; feres diva premia JUSTITIÆ.

M. Simon Fridericus Frenzelius Lusatus,  
Facult. Philos. Adj.

**E**sse Viri docti te Natum maxima laus est ;  
Majoris virtus propria laudis erit  
Perge bonis cœptis ergò, Deus annuet illis,  
Ut patrię præstes commoda multa tuę.

*Paucula hac in honorem Dni. Respondentis Amici &  
Contubernalis sui per dilecti L. M. q, apposuit*

M. Johannes Parpardi, Neo Trept, Pom.

1. **W** Er die fluge Weißheit liebet /  
Und sie mehr als Gelder achte /  
Wer dem Phöbus sich ergiebet /  
Und der neun Götinnen Pracht /  
Der ist billich hoch zu schätzen /  
Und am Sternen-Saal zu sehen.  
2. Wer will dich demnach nicht loben /  
Müß ER/D du Musen Sohn ;  
Siehe Pallas steht daroben  
Schaut herab von ihrem Thron ;  
Ruffet/ Sitzet/ Bluet zu/ Mein Lieber  
Ich erfreue mich hierüber.  
3. Weißheit steht hier vor dem Plake /  
Themis zeigt dir ihren Krantz /  
Und Minerva ihren Schatz /  
Phöbus selbst verwahrt die Schanz.  
Laß dich ferner Kunst bestrahlen /  
Fahre fort also zu mahlen.

Dieses setzte in eil und auß Glückwünschen-  
den Gemüthe seinem Hrn. Stubengesellen  
Adam Ziegell von Calließ aus der  
New-Marek/der Hl. Schrifft beßessenen.

ULB Halle

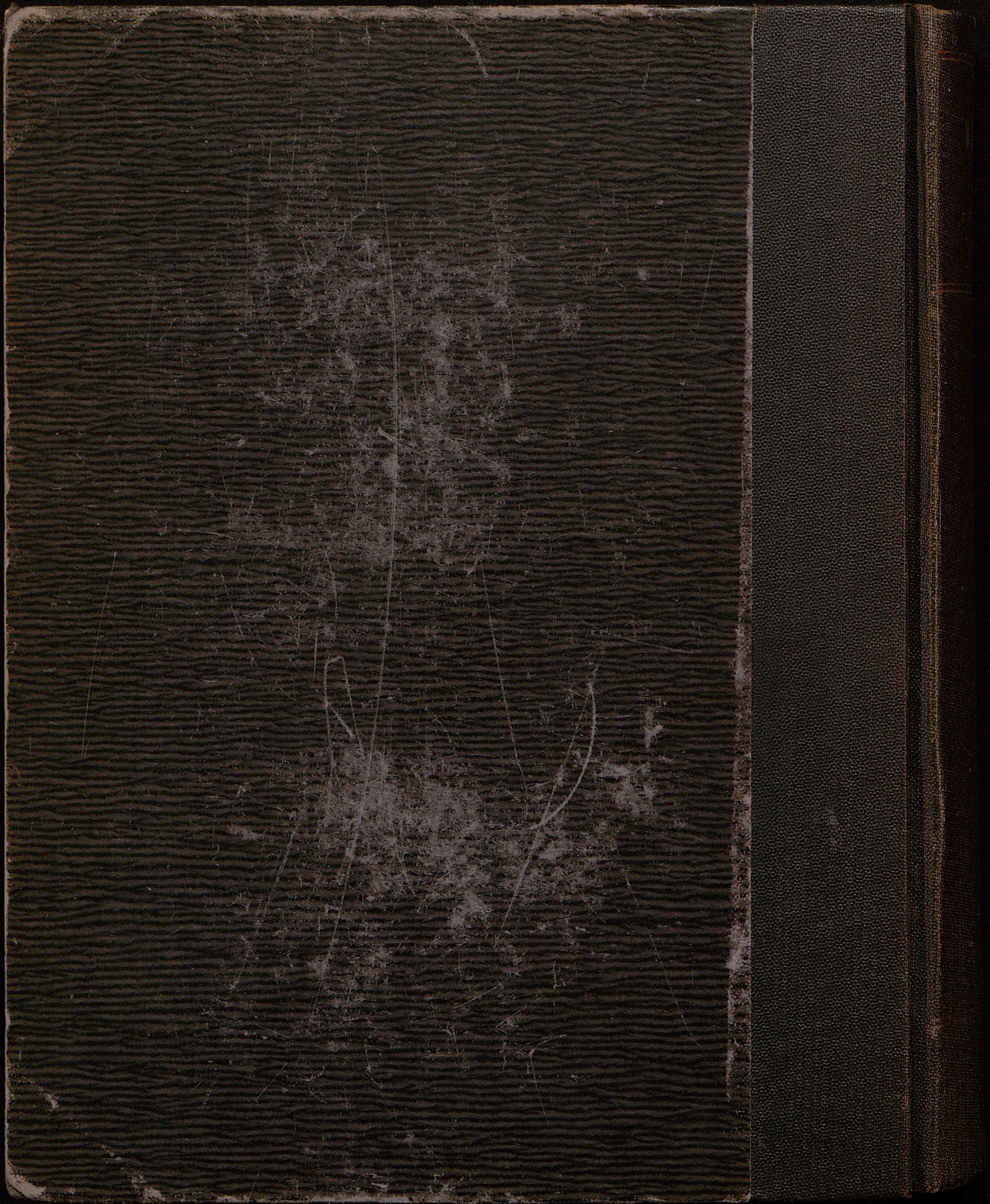
3

005 122 49X



V. 17









17088.

23

1662 5

MODERATORE SUMMO FORTUNANTE,  
*De*  
ÆQUALITATE DELICTO-  
RUM ET POENARUM EX PRO-  
PORTIONE ARITHMETICA IRRO-  
GANDARUM,  
*edisset publicè*  
PRÆSIDE  
M. SIMONE FRIDERICO  
FRENZELIO,  
Facult. Philos. Adjuncto.  
JACOBUS MOLLERUS, FRANCOFOR-  
DIANUS MARCHICUS.  
*Ad Diem 28. Junii*  
*In Auditorio Majori.*

Prælo JOHANNIS HAKEN, Anno M DC LXII,

